
Besedy s pamětníky nacistické perzekuce na FSV UK

Besedy s pamětníky nacistické perzekuce na FSV UK

Institut mezinárodních studií Fakulty sociálních věd UK pořádá ve spolupráci s obecně prospěšnou společností Živá paměť pro studenty, ale nejen pro ně, setkání s pamětníky nacistické perzekuce. S myšlenkou na pořádání těchto setkání přišel PhDr. Vít Fojtek, Ph.D., z katedry amerických studií.

Jak a kdy vznikl nápad pořádat na FSV UK setkání s pamětníky?

Ten nápad vznikl spontánně před třemi lety. Tehdy jsem z tramvaje uviděl pana plukovníka Jana Wienera (zemřel bohužel 24. listopadu t. r.), jak si to vykračuje, přes svůj pokročilý věk, stále rázným vzpřímeným krokem po chodníku u Hollaru a vzpomněl si na jeho neobyčejné přednášky, které vedl na Filozofické fakultě ještě za doby mých studií. Tehdy, pár let po revoluci, jsem, stejně jako většina dalších studentů navštěvujících jeho přednášky, obdivoval jeho odvahu a zároveň úctu k morálním hodnotám, podle kterých on sám, na rozdíl od jiných, doopravdy žil.

Ačkoli od té doby uběhlo již patnáct let, musel jsem znovu obdivovat vitalitu tohoto neobyčejného člověka, udržujícího se ve vynikající fyzické i duševní kondici a vždy v dobré náladě přes všechny ty neobyčejné nástrahy, které mu život přichystal – dramatický útěk z protektorátu, smrt otce, matky, likvidace větší části jeho rodiny v koncentračním táboře v Osvětimi, pobyt věznění a mučení v Itálii, útěk přes Afriku do Velké Británie, služba u čs. 311. bombardovací peruti britského Královského letectva, poválečné zatčení a 5 let práce v dolech v komunistickém lágru na Kladně, exil. Rozhodl jsem se jej pozvat do školy a současně studentům promítnout dokumentární film o jeho životě Bojovník (The Fighter) izraelského režiséra Amira Bar-Leva ověčený cenami z předních světových filmových festivalů. Akce se setkala s velkým úspěchem k potěšení studentů, pedagogů i pana profesora.

Na nějakou dobu mě odvedly pracovní povinnosti mimo univerzitu a na tuto první besedu se mi nakonec podařilo navázat až po několika letech. Pokračování by nebylo možné ani bez Živé paměti, obecně prospěšné společnosti disponující rozsáhlou databází neméně zajímavých pamětníků nacistické perzekuce, která akce organizačně a finančně zajišťuje. Živá paměť zahájila svoji činnost v průběhu procesu odškodnění českých obětí nacistického bezpráví v roce 2003. Nevznikla ale na zelené louce, navázala na již dřívější úspěšné působení Českoněmeckého fondu budoucnosti, jehož Kancelář pro oběti nacismu tehdy zajišťovala vyřízení žádostí více než 120 tisíc osob, které o odškodnění požádaly. Během tohoto procesu vznikla unikátní databáze pamětníků, jejich originálních dokladů úřední i osobní povahy, fotografií a neposledně také osobních výpovědí. Za účelem zachování, zpracování a rozšíření tohoto jedinečného archivu proto pracovníci Kanceláře tuto společnost založili.

Zleva: Kateřina Šírková, René Šírek, Božena Roubíčková a Česlav Roubíček, vzadu PhDr. Vít Fojtek, Ph.D. Kolik setkání již proběhlo a pro které studenty jsou určena? Kdo ze zajímavých hostů již fakultu navštívil?

Besedy jsou určeny pro studenty bakalářského, magisterského, doktorského cyklu, ale i pro pedagogy, kteří projeví zájem. Poutače na ně se objevují na elektronických nástěnkách FSV, jsou zaslány studentům a pedagogům přímo do jejich e-mailových schránek a jsou vyvěšeny formou letáků na chodbách fakulty nebo i prostřednictvím Facebooku. V loňském roce zavítal na FSV přímý a aktivní účastník a pamětník událostí 17. listopadu 1939 JUDr. Jiří Zapletal, zatčený v prosinci 1939 a vezněný v koncentračním táboře Sachsenhausen u Berlína. Letos to byli, v rámci semináře k dějinám střední Evropy kolegy PhDr. Petra Šafaříka, pamětníci nuceného nasazení v Německu JUDr. René Šírek a Česlav Roubíček, nasazení u jednotek německé protiletectvé ochrany, tzv. Luftschutzu, během bombardování přístavů Kielu a Hamburku. Oba dva, kromě celoživotního přátelství, spojuje fakt, že se narodili roku 1923, navštěvovali gymnázia v Praze a maturovali v roce 1942 – René Šírek v den atentátu na Reinharda Heydricha, Česlav Roubíček v den vyhlazení Lidic. Tyto události měly samozřejmě i přímé dopady na jejich životy. Již několik měsíců po maturitě jim přišlo i předvolání na nucené práce do Německa.

René Šírek činnost v severoněmeckých přístavních městech shrnul slovy: „Práce zde byla fyzicky i psychicky náročná a nebezpečná, šlo o odklizení trosk po náletech a vyhledávání a zneškodňování nevybuchlých fosforových min.“ Nejhorším zážitkem z této doby byla podle vlastních slov pana Šírka konfrontace se smrtí civilistů a ohrožení vlastního života při náletech a vyhledávání min. Přínosem byla naopak přátelství, která zde pan Šírek navázal. Po návratu do Čech v roce 1943 byl René Šírek opět až do roku 1945 nuceně nasazen u protiletectvé ochrany v Praze-Ruzyni a kvůli konfliktu s příslušníky české kolaborantské organizace Kuratorium pro výchovu mládeže tři týdny vězněn. Česlav Roubíček se stal např. také účastníkem bojů o vršovické nádraží během pražského povstání v květnu 1945.

Zleva: JUDr. René Šírek a Česlav Roubíček

Kdy budou další setkání? Jakým způsobem jsou pamětníci vybíráni?

Snažím se vybírat pamětníky se zajímavým životním osudem, a pokud možno zástupce rozdílných typů nacistické perzekuce. Dalším kritériem je i zkušenost pamětníků s přednášením a ochota vůbec o těchto nelehkých životních prožitcích, na které by často chtěli nejráději navždy zapomenout, vypovídat. Mnozí z nich přednášeli své příběhy na českých, ale i německých středních a vysokých školách nebo jiných vzdělávacích institucích. Na druhé straně pokud narazím na pamětníka, který doposud svůj příběh ještě nikdy nikomu nesdělil, snažím se ho přesvědčit, aby se o něj případně podělil i s našimi studenty. Jistě nemusím připomínat, že se jedná o unikátní a bohužel také jednu z posledních příležitostí, vzhledem k již dosti vysokému věku pamětníků pohybujícího se mezi 80 a 90 lety a blížícího se častěji spíše k tomu druhému číslu.

Na začátku letního semestru 2011 chystáme besedu s pamětnicí holocaustu paní Martou Kottovou přeživší mimo jiné čtyři koncentrační tábory Terezín, Osvětim, Gross-Rosen a Mährensdorf. Paní Kottová je v současnosti rovněž předsedkyní Historické skupiny Osvětim a nositelkou státního vyznamenání prezidenta republiky Za zásluhy o stát v oblasti výchovy II. stupně (2008). V přípravě je i beseda s dalším z pamětníků 17. listopadu 1939, o nichž Živá paměť natáčí v současnosti dokumentární film, na výběr je ale i z jiných pamětníků holocaustu, romského holocaustu, politických vězňů koncentračních táborů, osob nuceně nasazených nebo jinak nacistickým režimem perzekvovaných, z nichž každý jednotlivý příběh je zcela jistě unikátní.

Jak studenti na setkání reagují? Co je nejvíce zajímavé?

Vzhledem k tomu, že na besedu byla vyhrazena pouze jedna hodina a dvacet minut, mnoho času na dotazy nezbylo. V zásadě lze ale říci, že studentům se vesměs přednáška líbila a ocenili možnost poslechnout si vzpomínky opravdových dobových pamětníků. Dále je zajímavé často zejména pocity obou pánů v pro ně klíčových životních situacích a jak se jim dařilo s jejich nelehkou situací se vypořádávat.

Vybráno z dotazníků rozdaných mezi studenty

Přišla vám přednáška zajímavá, proč?

Určitě, kontakt s člověkem, který vše prožil, je neuvěřitelný zážitek. Zároveň spousty detailů, které v literatuře chybí.

Student bak. studia IMS FSV UK z Krásna (Karlovarský kraj), 19 let.

„Ano. Nejlepší a nejvíce realistické informace o historii jsou skutečně schopni podat pouze lidé, kteří dřívější události sami zažili. Přednášku jsem velice ocenil a moc jsem si jí užil. Děkuji.“

Student bak. studia IMS FSV UK z Prahy, 19 let.

„Rozhodně! Žádné dokumenty nenahradí živé vyprávění. Škoda, že bylo málo času, pánové by se dali poslouchat hodiny... Takovéhle detaily, historky nejlépe nastíní situaci, jakou zažili.“

Student/ka bak. studia IMS FSV UK z Trutnova, 20 let.

„Ano, velmi – dozvědět se informace „z první ruky“, slyšet osobní zážitky – je mnohem více působivé a zajímavé, než se o tom běžně učit např. ve škole. Zde člověk vidí, že to nejsou jen čísla a prázdné informace, ale opravdové lidské příběhy. Vzhledem k tomu, že můj dědeček byl také ve válce nasazen, ale nikdy mi o tom nepovídal, jsem ráda, že jsem toto mohla slyšet z úst někoho jiného.“

Studentka bak. studia IMS FSV UK z Prahy, 19 let.

Foto: Teresa Babková

(Lucie Kettnerová)